

HISTORY OF SCIENCE AND HIGHER
EDUCATION

ZINĀTŅU UN AUGSTSKOLU VĒSTURE

THE LONG WAY TO REOPENING THE RIGA POLYTECHNIC INSTITUTE

GARAIS RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA ATJAUNOŠANAS CEĻŠ

Alīda Zigmunde, Dr. paed., Senior researcher
Riga Technical University, Institute of Humanities
Address: Āzenes iela 14/24 – 309, Rīga, LV – 1048, Latvia,
e-mail: azigmunde@web.de

Atslēgas vārdi: Rīgas Politehniskā institūta vēsture, augstākās tehniskās izglītības vēsture

Pirms pusgadsimta, 1958. gada rudenī darbu atsāka vecākā Rīgas augstskola – Rīgas Politehniskais institūts (RPI), kopš 1990. gada – Rīgas Tehniskā universitāte. Augstskolas atjaunošana ilga turpat 40 gadus. Rodas jautājums: „Kāpēc augstskola savu darbību pārtrauca un kāpēc to neatjaunoja agrāk?” 1862. gadā pirmā tehniskā augstskola Vidzemē – Rīgas Politehnikums, vēra durvis pirmajiem studentiem. Augstskolas statūtus Krievijas cars Aleksandrs II apstiprināja 1861. gada 16. (28.) maijā, kas tiek uzskatīts par Rīgas Politehnikuma dibināšanas dienu. Tā bija privāta mācību iestāde ar vācu mācību valodu un studiju maksu. Augstskola attīstījās, nemitīgi auga studentu skaits, taču 19. gadsimta beigās sākās rusifikācija un tā skāra arī Rīgas Politehnikumu. 1896. gadā augstskolu reorganizēja par Rīgas Politehnisko institūtu ar krievu mācību valodu un tās uzturēšanā iesaistījās arī valsts [1]. Sakarā ar Pirmo pasaules karu, institūtu evakuēja uz Krieviju, kur tas darbojās dažādās vietās Maskavā līdz 1918. gadam. Latviešu inteliģence sapņoja par augstskolu ar latviešu mācību valodu. 1917. gada jūnijā Tērbatā notika II Latviešu skolotāju kongress, kura rezolūcijā lasāms, ka Rīgā tādu augstskolu ieteicams dibināt pēc 3 – 5 gadiem. Latviešu studenti vēlējās mācīties latviešu valodā jau Rīgas Politehniskajā institūtā, bet, kamēr nebija Latvijas valsts, vēlme palika nepiepildīta. Daļu RPI 1918. gada augustā reevakuēja, taču tā zinātniskā bāze Latvijā nebija pietiekami spēcīga un trūka kvalificētu mācītspēku. Tika risināts jautājums par RPI tālāko likteni. Ar Padomju Krievijas valdības lēmumu lielu daļu RPI inventāra un bibliotēku nodeva jaundibinātajam Ivanovovozņesenskas Politehniskajam institūtam, kura darbā iesaistījās vairāki bijušie RPI mācītspēki un studenti. Lai gan iela daļa mācītspēku vēlējās strādāt Rīgā un 1918. gada vasarā atgriezās Rīgā, kur vācu okupācijas vara uz RPI bāzes bija nolēmusi dibināt Baltijas Tehnisko augstskolu ar vācu mācību valodu, darbā iesaistot vācu okupācijas varai lojālus mācītspēkus. Jaunā augstskola pastāvēja tikai trīs mēnešus (01.10.1918 – 03.01.1919), jo padomju valdība Rīgā vēlējās redzēt Latvijas augstskolu, kura pastāvēja dažas dienas ilgāk par iepriekšējo (08.02.1919 – 22.05.1919) un mācības tajā norisa latviešu un krievu valodā. Pēc padomju varas krišanas tika mēģināts turpināt Baltijas Tehniskās augstskolas darbu ar nosaukumu Rīgas Tehniskā augstskola, bet tās mūžs bija vēl īsāks. 1919. gada 3. augustā Latvijas Republikas valdība izdeva rīkojumu, ka RPI ir slēgts un pārņemts valdības rīcībā, bet faktiski institūts savu darbību izbeidza Maskavā jau 1918. gadā. Pēc Latvijas Republikas nodibināšanas 1918. gada novembrī intensīvi tika spriests par augstskolu darbības jautājumiem un jaunajai valstij bija vajadzīgi ne tikai tehniska, bet arī humanitāra virziena speciālisti. Sākās Latvijas Brīvības cīņas un īsā laikā nebija iespējams nodibināt augstskolu ar latviešu mācību valodu. Tas tika izdarīts 1919. gada rudenī - Latvijas Republikas valdība Tehniskās fakultātes iekļāva līdzās jaundibināmajām fakultātēm Latvijas Augstskolas, no 1922. gada – Latvijas Universitātes sastāvā. Bet Rīgas Politehniskais institūts bija

devis divas jaunas augstskolas – vienu Krievijā, Ivanovā, otru tepat Rīgā. Lai gan RPI savu darbību bija pārtraucis, tā ēkas Raiņa bulvārī 19 un Kronvalda bulvārī 4 turpināja kalpot augstskolai – Latvijas Universitātei.

Taču bijušie RPI mācībspēki un studenti vēlējās atkal redzēt Rīgas Politehnisko institūtu un mēģināja atjaunot tā darbību. Ir zināmi vairāki bijušie „politehniķi”, kuri mēģināja atjaunot savu *Alma Mater* vai nodibināt līdzīgu augstskolu.

1921. gadā tika nodibināts „Inženiera Nikolaja Okolo – Kulaka privātais krievu tehnikums” Rīgā [2]. Inženieris N. Okolo – Kulaks (1867 – 1927) bija beidzis tehnisko skolu Maskavā un īsu brīdi studējis Rīgas Politehniskajā institūtā. Viņam bija labi pazīstami gan bijušie RPI studenti, gan mācībspēki. Inženiera N. Okolo – Kulaka privātajā krievu tehnikumā par skolotājiem strādāja gan RPI absolventi, gan kādreizējie mācībspēki, piemēram, profesori Stepans Šimanskis, Mihails Berlovs. Īpaši jāatzīmē mašīnbūves speciālists profesors M. Berlovs, kurš 1918. gadā neatgriezās Rīgā, bet kļuva par jaundibinātā Ivanovovozņesenskas Politehniskā institūta rektoru un Rīgā ieradās tikai 1921. gadā. M. Berlovs bija viens no N. Okolo – Kulaka dibinātā tehnikuma līdzdibinātājiem un turpināja savu pedagoģisko darbu neatkarīgajā Latvijas Republikā gan kā tehnikuma skolotājs, gan kā mācību grāmatu autors [3]. Diemžēl M. Berlova veikums tā īsti nav nedz izvērtēts, nedz aprakstīts arī mūsu augstskolas vēsturei vēltajos darbos un jaunākie arhīvu materiāli varētu noderēt šādam pētījumam. Profesors bija krievu tautības un savas zināšanas varēja nodot tālāk galvenokārt savā dzimtajā valodā. Jāpiebilst, ka 20. gadsimta sākumā Latvijā dzīvoja daudzi jaunieši, kuri nebija paspējuši iemācīties latviešu valodu. Latvijā ieradās arī tie, kuri bija vīlušies sociālistiski orientētajā Krievijā un latviešu valodas apgūšanai bija vajadzīgs laiks. Inženiera N. Okolo – Kulaka privāto krievu tehnikumu arī apmeklēja daudzi, kuri latviešu valodu neprata, taču viens no iemesliem bija arī teicamais pedagoģiskais darbs. Trīsdesmito gadu otrajā pusē bija gan pietiekami daudz valsts tehnikumu, gan arī valsts valodas apguves jautājums bija zaudējis savu aktualitāti, jo skolās to visi mācījās un apguva. Privāto tehnikumu slēdza.

Redzot, ka jaunieši labprāt izvēlas mācīties privātā tehnikumā, Nikolajs Okolo – Kulaks nolēma mēģināt dibināt arī privātu augstskolu. Jau 1921. gada 27. decembrī viņš Izglītības ministrijas Krievu izglītības pārvaldei rakstīja, ka pieredze atverot krievu tehnikumu pierādījusi, ka ir interese un vajadzība ne tikai par krievu vidējo tehnisko izglītību, bet arī augstāko [4]. Tehnikumā bija iestājušās ap 50 personām ar pilnībā pabeigtu vidējo izglītību un ar saviem izglītības atestātiem viņi drīkstēja iestāties augstskolās. N. Okolo – Kulaka privāto Krievu politehnisko institūtu bija paredzēts atvērt 1922. gada rudenī. Institūtā bija paredzētas Mehānikas, Elektrotehnikas, Satiksmes un Celtniecības nodaļas (fakultātes). Jau tūlīt pēc N. Okolo – Kulaka iesnieguma saņemšanas Krievu izglītības pārvalde piekrita privātas augstskolas dibināšanai, taču likumdošana paredzēja, ka nepieciešama arī Izglītības ministrijas piekrišana un šādu piekrišanu dod pats izglītības ministrs. Diemžēl dibinot tehnikumu esot bijušas pieļautas dažas nelikumības, tāpēc 1922. gada 4. augustā Izglītības ministrija paziņoja, ka tā nedos atļauju N. Okolo – Kulakam dibināt privātu augstskolu. Nav zināms, vai par privātas augstskolas dibināšanu tika plaši spriests un runāts, taču iespējams, ka daudzi par inženiera N. Okolo – Kulaka nodomu zināja, jo inženieri pazina teju visa Rīga. Privātajā politehniskajā institūtā droši vien būtu strādājuši kādreizējie RPI mācībspēki M. Berlovs, S. Šimanskis un citi. Latvijā bija pietiekami daudz inženieru, kuri vai nu bija strādājuši pedagoģisku darbu vai to labprāt būtu darījuši, ja vien kāds viņus būtu aicinājis to darīt. Ne visiem atradās darbs Latvijas Universitātē, kur sākumā varēja mācīt ne tikai latviešu, bet arī krievu un vācu valodās. Daudzi labi pedagogi, inženieri atgriezās no Krievijas tikai 20. gadsimta 20. gados, kad Latvijas Universitātē nebija daudz brīvu štata vietu.

1. att. RPI absolvents, inženieris, skolotājs Jānis Levans.

Pēc N. Okodo – Kulaka nerealizētā nodoma sekoja RPI 1914. gada Mehānikas nodaļas absolventa Jāņa Levana ierosinājums no Latvijas Universitātes atdalīt tehniskās fakultātes un dibināt Tehnisku augstskolu. J. Levans aicināja izveidot vēl vienu valsts augstskolu un tā bija pamatota un pārdomāta prasība. Inženieris Jānis Levans bija zināšs izglītības darbinieks –, 1919./20. mācību gadā viņš bija strādājis Latvijas Augstskolas Mehānikas fakultātē par asistentu, bija sarakstījis vairākas mācību grāmatas [5]. Zināms, ka jau 1922./23. mācību gadā Rīgā bija Levana kursi, kuros tika mācīta tehniskā zīmēšana, algebra, ģeometrija, fizika, elektrotehnika un citi mācību priekšmeti. J. Levans vēlējās Rīgā redzēt Tehnisku augstskolu, tāpēc 1923. gada 10. septembrī vērsās ar rakstisku ierosinājumu pie Ministru kabineta. Nav gan zināms, vai un kādu atbildi inženieris saņēmis.

Šķiet, ka pēc tam ilgu laiku par tehnisku augstskolu īpaši netika runāts. Inženierus sagatavoja Latvijas Universitāte un apmierināja Latvijas Republikas nelielās rūpniecības vajadzības, tāpēc jautājums par RPI atjaunošanu šajā laikā nebija aktuāls [6]. Latvijas iedzīvotāji, acīmredzot, aprada ar domu, ka Rīgas Politehniskais institūts pieder pagātnei. To apliecina arī Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas nodaļas absolventa, LU profesora Pētera Nomaļa runa Rīgas Politehnikuma 75 gadu atceres svinībās

1936. gada 16. maijā. P. Nomālis lepojās ar savu Alma mater sakot, ka „vecais Rīgas Politehnikums pieder vēsturei, bet tā brīvais zinātnes gars, akadēmiskās tradīcijas un pašreizējā darba un pienākuma apziņa dzīvo brīvās Latvijas augstskolā” – Latvijas Universitātē [7].

Kad pēc RPI slēgšanas bija pagājuši vairāk kā divdesmit gadi, tika secināts, ka Latvijā tomēr ir vajadzīga atsevišķa tehniska augstskola, tāpēc 1941. gada martā Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Tautas Komisāru Padome nolēma 1942. gadā atjaunot RPI. Diemžēl sākās Otrais Pasaules karš un nodoms netika realizēts. Arī citi projekti netika realizēti tūlīt, piemēram, pie LU netika izveidota tekstilfakultāte, kas bija Viegļās Rūpniecības Tautas Komisariāta 1941. gada februāra ierosinājums [8]. Tomēr abi ierosinājumi liecina, ka inženieri bija vajadzīgi arī vēl citās nozarēs un pēc daudziem gadiem tie tika realizēti. Pie Tekstilfakultātes Latvijas iedzīvotāji gan tika krietni vēlāk nekā pie tehniskās augstskolas – 1994. gadā, jo, acīmredzot, kamēr Latvija bija Padomju Savienības sastāvā, augstskolu darbībā vadījās no lielvalsts pieredzes un tur pastāvēja tehniskās augstskolas (politehniskie institūti), bet Tekstilfakultāšu nebija [8].

Lai gan tehniskas augstskolas izveide pēckara gados ieilga, par to arvien tika domāts un spriests. 1946. gada 4. oktobrī Latvijas Komunistiskās (bolševiku) partijas Centrālās komitejas birojs savā sēdē nolēma līdz 15. novembrim izpētīt jautājumu par iespēju atdalīt no Latvijas Valsts universitātes tehniskās fakultātes [9]. Universitātes vadība nevēlējās mainīt augstskolas struktūru un neveicināja Politehniskā institūta dibināšanu. Nebija arī piemērotu telpu un trūka piemērotu darbinieku, tāpēc ne tikai RPI netika atjaunots tūlīt, bet arī Medicīnas institūts netika izveidots jau 1947./48. mācību gadā. Medicīnas institūtu (tagad - Rīgas Stradiņa universitāte) Rīgā nodibināja uz LVU Medicīnas fakultātes un Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas bāzes tikai 1950. gadā. Tomēr Latvijā notika lielas izmaiņas augstskolu dzīvē – tika atklāts Daugavpils Pedagoģiskais institūts (1952), Liepājas Pedagoģiskais institūts (1954), bet Rīgas Pedagoģisko institūtu pievienoja LVU. Latvijas Lauksaimniecības akadēmija no Rīgas pārcēlās uz savām pirmskara telpām Jelgavā, atbrīvojās akadēmijas telpas Rīgā, arī dažas bijušā Rīgas Pedagoģiskā institūta telpas pēc institūta pievienošanas universitātei varēja izmantot kāda no augstskolām. Telpu skaits gan bija nepietiekams, lai tajās izvietotu visu tehnisko augstskolu.

Latvijā trūka inženieru. Latvijas Valsts universitāte sagatavoja tikai apmēram 30% no nepieciešamā inženieru daudzuma, netika gatavoti vairāku nepieciešamu specialitāšu inženieri. Pēckara gados bija grūtības ar kvalificētiem mācībspēkiem, īpaši Mehānikas un Inženierceltniecības fakultātēs. Vairāki mācībspēki jau 1939. gadā repatriējās uz Vāciju, daudzi agrāko gadu absolventi un mācībspēki Otrā Pasaules kara beigās bija devušies trimdā, daļa atradās izsūtījumā Sibīrijā vai arī tika atzīti par nepiemērotiem strādāt savā specialitātē politiskās pārliecības dēļ. Padomju varas darbinieki vēlējās ātri pāraudzināt cilvēkus un cerēja, ka nākamie jaunie speciālisti varētu būt daudz piemērotāki darbam

padomju Latvijā. Attīstījās jaunas rūpniecības nozares, bet tām nebija speciālistu un līdz ar to tika bremsēta visas valsts attīstība. RPI atjaunošanu neatbalstīja toreizējais LVU rektors J. Jurgens, kurš uzskatīja, ka inženierus nepieciešamības gadījumā atsūtīs no citām Padomju Savienības republikām, bet Latvijai kā pierobežas republikai jāgatavo ideoloģiskie darbinieki. Rektors J. Jurgens, kā atzinis RPI profesors un pirmais atjaunotā RPI mācību prorektors Kārlis Tabaks, nebija vienīgais RPI atjaunošanas pretinieks. Negatīva attieksme bija vērojama arī Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas aprindās [6], kas toreiz varēja būtiski ietekmēt jebkuras institūcijas darbību. Tomēr tehniskā intelligēnce un tautsaimniecības vadītāji arvien vairāk pārliecinājās, ka bez RPI atjaunošanas neiztikt.

1953. gada 30. jūnijā tika izdots Padomju Savienoto Republiku Savienības Ministru Padomes rīkojums, kas deva tiesības organizēt Rīgas Politehnisko institūtu. Telpas bija paredzēts dabūt no toreizējās Latvijas Valsts universitātes. Tika izveidota komisija, kas nodarbojās ar augstskolas atjaunošanu un paredzēja sākt darbu Rīgas Politehniskā institūtā 1954. gada septembrī. Šis nodoms diemžēl nepiepildījās. LVU administrācija nevēlējās atdot ēku Raiņa bulvārī 19, kur bija izvietotas Inženierceltniecības un Mehānikas fakultātes. Jāatzīmē, ka ēka Raiņa bulvārī 19 jau 1869. gadā bija uzcelta Rīgas Politehniskās augstskolas vajadzībām. Jaunu ēku celtniecībai bija nepieciešams laiks un nauda. Nevienam nevarēja pateikt, kad RPI sāks savu darbu. 1954. gada martā par RPI celtniecības pilnvaroto tika apstiprināts LVU docents inženieris Kristaps Neilands. Tika spriests gan par ēku celtniecību, gan par to, kur tās cels, par speciālistu – mācībspēku sagatavošanu un iesaistīšanu RPI. Tika apskatīta iespējamā celtniecības vieta Šmerlī, iepretim Fiziskās kultūras akadēmijai (tagadējai Latvijas Sporta pedagogijas akadēmijai), izteikti priekšlikumi celt augstskolu Ķīšezera rajonā, taču tie neguva atbalstu, jo atradās pilsētas zaļajā zonā, kur celtniecība nebija vēlama un tas bija tālu no pilsētas centra. Docents Kārlis Tabaks ieteica izvēlēties Ķīpsalu – maz apbūvētu vietu tuvu pilsētas centram, ar labu satiksmi. Ķīpsalā drīz vien sāka projektēt studentu pilsētiņu, bet telpas vajadzēja dabūt pēc iespējas ātrāk. Sekoja nākamie lēmumi un diskusijas. Liepājas pilsētas vadība 1957. gadā bija gatava rūpēties par institūta atvēršanu Liepājā [10], jo arī šajā pilsētā izjuta inženieru trūkumu. Liktenīgie lēmumi tika pieņemti 1958. gada sākumā, paredzot atvērt RPI ar 1. septembri. Lai arī netika uzcelta neviena ēka atjaunojamai augstskolai, telpas bija – Daugavmalā, Kaļķu (toreiz Ļeņina) ielā 1 bija uzcelta ēka Augstākās partijas skolas vajadzībām. Izrādījās, ka Latvijā sagatavo pietiekamu skaitu partijas darbinieku un bez jaunuzceltās partijas skolas var iztikt. Pozitīvu risinājumu palīdzēja panākt arī Padomju Savienības valdības vadītājs Ņikita Hruščovs, kurš necīnījās par jaunu partijas skolu atvēršanu un uzskatīja, ka lauksaimniecības mācību iestādēm jāatrodas tuvāk laukiem. Rezultātā Latvijas Lauksaimniecības akadēmija pārcēlās uz pirmskara telpām Jelgavas pilī un atbrīvojās tās telpas Ausekļa ielā. LVU nodeva mācību korpusus Kronvalda bulvārī 1 un 4, kā arī citas ēkas. Par Rīgas Politehniskā institūta direktoru tika apstiprināts profesors Kristaps Neilands, kurš aktīvi iesaistījās institūta atjaunošanā un viņa kolēģi pamatoti apgalvo, ka viņš „izcīnīja to, ka tika atjaunots Rīgas Politehniskais institūts” [11]. Jāatzīmē, ka K. Neilands bija Latvijas Valsts universitātes zinātņu prorektors un neatlaidīgi strādāja pie institūta atjaunošanas. Viņš cīnījās par savu ideju, aizstāvēja to gan universitātē, gan valdībā, gan tiekoties ar partijas centrālkomitejas locekļiem. K. Neilandam bija labas attiecības ar toreizējo Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas sekretāru Jāni Kalnbērziņu.

RTU saimē joprojām ir vairāki cilvēki, kuri piedzīvojuši RPI atjaunošanu. Piemēram, mācībspēks Arvīds Kānbergs atceras, ka pirmajā mācību gadā bijis liels reflektantu pieplūdums un viņam kā Uzņemšanas komisijas darbiniekam dokumentus nācās kārtot pat nakts stundās [12], taču bija gandarījums, ka inženieru sagatavošanai bija atsevišķa augstskola. Par dzīves intensitāti un entuziasmu liecina ilggadīgās RPI/ RTU darbinieces, Elektroenerģētikas fakultātes vecākās pasniedzējas Mudītes Eizentāles (toreiz Berkas) stāstījums par viņas dzīvokļa saimnieces tā laika redzējumu, kura viņai jautājusī: „Vai tev maz atmaksājas īrēt istabu, lai tev noliek kādu kušētīti turpat augstskolā, kur to nakts melnumu pārļaut” [13]. Gan A. Kānbergs, gan M. Eizentāle joprojām labi atceras mantas dalīšanu starp universitāti un atjaunoto RPI. Vienkārši bija sadalīt studentus, mācībspēkus un pārējos darbiniekus – Latvijas Valsts universitātē izdeva pavēli par viņu pārcelšanu uz RPI, bet RPI savukārt izdeva pavēli par viņu ieskaitīšanu RPI. Grūtāk klājās ar inventāra, iekārtu un citu nepieciešamu lietu sadalīšanu. Piemēram, no LVU tika saņemtas klavīeres, kas tehniskajai augstskolai it kā nav pirmās nepieciešamības priekšmets. Taču pašdarbības kolektīviem mūzikas instrumenti bija ļoti nepieciešami.

LVU rektors J. Jurgens esot pat cīkstējies Latvijas komunistiskās partijas CK pirmā sekretāra J. Kalnbērziņa kabinetā ar RPI pirmo direktoru K. Neilandu par lietoto klavieru paturēšanu [12]. Atjaunotajam RPI bija jāgādā par pašdarbības kolektīvu dibināšanu, vadītāju meklēšanu tiem un klavierēm bija liela vērtība.

Tagadējā RTU ēka Kaļķu ielā 1 1958. gada augustā vēl bija sastatņu ielenkta, tāpēc augstskolas administrācija sāka darbu Kronvalda bulvārī 1, bet uz Kaļķu ielu pārcēlās septembra beigās. Mācību procesā nekas nemainījās, studenti un mācībspēki turpināja mācību procesu. Vienīgi no Mehānikas fakultātes, atdalot pāris katedras, tika nodibināta Elektroenerģētikas fakultāte, kas ieguva savas telpas Kronvalda bulvārī 1, jo LVU Ģeogrāfijas fakultāte pārcēlās uz Raiņa bulvāri 29. Pārējās telpas pirmajā mācību gadā palika tās pašas. Laika gaitā paplašinājās RPI darbība, palielinājās studentu un mācībspēku skaits, tāpēc augstskolas rīcībā tika nodotas vēl citas telpas, uzcēla vairākas ēkas Ķīpsalā. Interessants ir fakts, ka gan PSRS, gan Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumos bija noteikts organizēt Rīgas Politehnisko institūtu, nevis atjaunot. Tomēr mūsu augstskolas Goda biedrs, akadēmiķis Jānis Stradiņš, kurš 1956. gadā bija absolvējis LVU Ķīmijas fakultāti, par jauno augstskolu laikrakstā „Rīgas balss” rakstīja, ka tā ir augstskola ar senu slavu un bagātām tradīcijām [14]. To neviens nenoliedza un 1962. gada 23. oktobrī VEF Kultūras pilī tika atzīmēta Rīgas Politehniskā institūta simtgade. Lai arī kopš 1990. gada Rīgas Politehniskais institūts tiek saukts par Rīgas Tehnisko universitāti, vecās, 1862. gadā darbu sākušās augstskolas tradīcijas turpinās.

Literatūra:

1. RPI nolikums 1896. g. - Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA) 7175. f., 1. apr., 12. l.
2. Ziņas par privātām mācību iestādēm Latvijā. LVVA 1632. f., 7. apr., 29. l [Б.а.] Н. А. Около – Кулак //Сегодня. - № 149 (1927, ?
3. Dokumenti par privātā Krievu Politehniskā institūta atvēršanu: 1921.- 1922. g. LVVA 2125. f., 1. apr., 306. l.
4. Jāņa Levana skolotāja lieta. LVVA 1632. f., 1. apr., 12381. lieta
5. Tabaks K. Pirms četrdesmit gadiem. – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 1997. – 5. – 7. lpp.
6. Nomalis P. Rīgas politehnikums 75 gadu atceres svinībās – 1936. g. 16. maijā. Rīgas Politehnikums 1862. – 1919.g. Album Academicum (1912. – 1919.g.). Rīga: LU Studentu grāmatnīca, 1938. 26. lpp.
7. Latvijas Valsts universitātes atbilde Izglītības Tautas komisariātam par Tekstilfakultātes organizēšanu LVU 1941.g. Latvijas Valsts arhīvs (LVA) 1340. f., 1. apr., 38. l.
8. Latvijas K(b)P CK biroja lēmums par LVU sašaurināšanu 1946. gadā. LVA 101. f., 9. apr., 21. l.10. Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā. 3. daļa. /I. Knēts, J.Stradiņš, J.Briedis, I.Grosvalds, H.Guļevskis, J.Klētnieks, A.Zigmunde. – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2007. - 32. lpp.
9. Muiņiniece Anita. Pusgadsimts vienā solī ar savu augstskolu // Jaunais inženieris. – Nr.2 (2008, 11.sept.), 10. lpp.
10. Kanbergs Arvīds. Pirms 50 gadiem // Jaunais inženieris. – Nr. 1 (2008, 28. aug.) 4. lpp.
11. Eizentāle Mudīte. Aizlidojuši piecdesmit // Jaunais inženieris. – Nr. 1 (2008, 28. aug.), 4. lpp.
12. Stradiņš J. Jauna augstskola ar senu slavu // Rīgas Balss. – Nr. 208 (1958, 3. sept.) 5.lpp.

Zigmunde A. Garais RPI atjaunošanas ceļš

2008. gadā tika svinēta Rīgas Politehniskā institūta (RPI) atjaunošanas piecdesmitgade. Vecākā tehniskā augstskola Baltijas valstīs un pirmā augstskola Latvijas teritorijā - RPI faktiski izbeidza darbību jau 1918. gadā. Krievijas cars parakstīja privātās mācību iestādes ar vācu mācību valodu – Rīgas Politehnikuma statūtus 1861. gadā un 1862. gadā tajā uzņēma pirmos studentus. 1896. gadā Rīgas Politehnikumu reorganizēja par Rīgas Politehnisko institūtu ar krievu mācību valodu un tā finansēšanā iesaistījās arī Krievijas valdība. RPI valdība slēdza 1919. gadā, jo pēc Maskavā evakuācijā pavadītajiem trim gadiem sakarā ar Pirmo Pasaules karu, bija palikušas tā ēkas Raiņa bulvārī 19 un Kronvalda bulvārī 4 bez nepieciešamajām laboratorijām, grāmatām utt. Rīgā atgriezās tikai neliela daļa no kādreizējā augstskolas īpašuma un mācībspēkiem. Uz RPI bāzes Krievijā

izveidoja Ivanavovozņesenskas Politehnisko institūtu, bet Latvijā nodibināja Latvijas Augstskolu (no 1922. g. – LU), kuras sastāvā turpmāk darbojās arī tehniskās fakultātes.

1922. gadā kādreizējais RPI students N. Okolo – Kulaks vēlējās Rīgā atklāt privātu Krievu Politehnisko institūtu, bet nesaņēma atļauju tā atvēršanai. Atjaunot RPI, atdalot no LU tehniskās fakultātes 1923. gadā ierosināja RPI absolvents Jānis Levans. Padomju valdība vēlējās atjaunot RPI – vispirms 1942. gadā, bet nodomus izjauca karš, pēc tam ilgi spriežot un pieņemot dažādus lēmumus, 1954. gadā. Telpu un daļēji arī mācībspēku, inženieru nepietiekamā skaita Latvijā dēļ, atjaunot RPI izdevās tikai 1958. gadā. 1990. gadā RPI pārdēvēja par Rīgas Tehnisko universitāti, kas turpina vecākās Latvijas augstskolas tradīcijas.

Zigmunde A. The long way to reopening the Riga Polytechnic Institute

In 2008 the 50 years since the renewal of the Riga Polytechnic Institute (RPI) were remembered. In 1918 the activities of the oldest technical university in the Baltic Countries and the first technical university on the territory of Latvia ceased to exist. In 1861 the Russian Czar had signed the fundamental law of the RP (Riga Polytechnic) into law, a privat institution with the German language as language of education. In 1862 the first students were enrolled. In 1896 the Riga Polytechnic was reorganized to be the Riga Polytechnic Institute with the Russian language as the language of education and in part financed by the Russian State. The RPI had been closed in 1919 because its books and laboratories, which had been evacuated to Russia in 1915 after the beginning of First World War had not been returned to Latvia into the buildings at Raina Boulevard 19 and Kronvalda Boulevard 4. Only a small part of the property and of the staff of the RPI returned after the war. On the basis of material from the RPI a Polytechnic Institute was founded in Iwanowowosnesensk in Russia, while in Latvia the Institution of higher Education of Latvia was founded, in 1922 named University of Latvia, which took over the technical faculties of the former RPI. In 1922 the former student of the RPI, N. Okolo – Kulak wanted to open a Private Russian Technical Institute but was denied permission. In 1923 the former student of the RPI Janis Levans proposed without success to take the technical faculties away from the University of Latvia to start the RPI anew. In 1942 the Soviet Government of Latvia proposed the renewal of the RPI for the first time but its idea could not materialize because of the beginning of the Second World War. After the war, in 1954 they tried to realize the idea after lengthy discussions and many decisions but because of the lack of qualified engineers in Latvia the RPI only could start in 1958. In 1990 it changed its name to Riga Technical University, which is now continuing its old traditions.

Зигмунде А. Долгий путь восстановления Рижского политехнического института

В 2008 году праздновалась пятидесятилетие восстановления Рижского политехнического института (РПИ). Рижский политехнический институт был первым высшим учебным заведением на территории Латвии, основан как частное учебное заведение с немецким языком преподавания и до реорганизации в 1896 году существовал под названием Рижское политехническое училище, положение которого подписал царь России в 1861 году. Первые студенты были приняты в вуз в 1862 году. С 1896 года вуз работал под названием РПИ, в его содержании принимало участие и государство, языком обучения стал русский язык. Институт прекратил свое существование в 1918 году и в 1919 году был закрыт. Во время первой мировой войны РПИ был эвакуирован в Москву и в 1918 году в Ригу вернулась лишь малая часть имущества и некоторые из преподавателей. В Риге сохранились здания на бульваре Райниса 19 и бульваре Кронвальда 4 без лабораторий, книг и т. д. На базе РПИ был создан Иванововознесенский политехнический институт в России и Высшая школа Латвии (с 1922 г. – Латвийский университет).

В 1922 году бывший студент РПИ Н. Около-Кулак собирался открыть частный Русский политехнический институт, но не получил на это разрешения. В 1923 году выпускник РПИ Янис Леванс предложил отделить технические факультеты от Латвийского университета и создать РПИ. Восстановить РПИ было намерено советское правительство в 1942 году, но началась война и намерение открыть вуз в 1954 году тоже не осуществилось. Лишь в 1958 году на основе технических факультетов Латвийского университета РПИ возобновил работу, а в 1990 году вуз переименовали и он стал Рижским техническим университетом.